

OCHRONA

Z pośród wszystkich gatunków pszczoł, w Polsce prawem chronione są tylko trzmiele i porobnica włośnatka. Jest to ochrona niewystarczająca. Każdy z nas, w zależności od możliwości, może pomagać pszczołom na różne sposoby. Najprostszym jest tzw. ochrona bierna, nie wymagająca żadnych dodatkowych nakładów. Polega na dostosowaniu naszych działań do potrzeb pszczoł np. wykonywanie oprysków poza godzinami lotów owadów lub kwitnieniem roślin, opóźnione koszenie łąk, pozostawianie nieużytków itp. Drugim sposobem jest ochrona czynna. Składa się na nią np. dosiewanie roślin nektaro i pyłkodajnych na nieużytkach, rezygnowanie z ogrodów „trawnikowych” na rzecz „kwiatowych”, planowanie płodozmianu z wykorzystaniem roślin dających „pożytek” itp. Najbardziej spektakularną metodą jest jednak budowanie różnego typu konstrukcji, w których pszczoły mogą się gnieździć. Dla trzmieli buduje się domki drewniane, kształtem przypominające budki dla ptaków. Wymiary wewnętrzne powinny wynosić ok. 17x17x17 cm, a grubość desek ok. 2 cm by zapewnić izolację termiczną. Otwór wlotowy o średnicy ok. 2 cm powinien znajdować się tuż nad dnem budki. Budkę wypełnia się świeżym sianem i suchymi mchami. Dla murarek przygotowuje się pęki przyciętych trzcin lub innych pustych pędów np. roślin baldaszkowatych. Ich długość nie powinna być krótsza niż 15 cm. Pęczki takie można wieszać bezpośrednio, w miejscu nasłonecznionym i osłoniętym od deszczu, lub wkładać w zbudowane wcześniej, zadaszone konstrukcje. Warto je od frontu osłonić siatką – zapobiegnie to niszczeniu gniazdowisk przez ptaki (zwłaszcza dzięcioły) – tłuste larwy pszczoł są dla nich przysmakiem. Inną, skuteczną formą gniazdowisk mogą być nawiercone kawałki drewna lub pnie, wiertłami o średnicy od 2 do 8 mm. Można w tym celu wykorzystywać także stare budki dla ptaków.

Po lewej: drugie życie budki (JW), po prawej: budka dla murarek z pustymi pędami roślin, całość osłonięta siatką (AG).

Zadaszona konstrukcja z trzciny, drewnem i gliną dla pszczołowatych (KF).

Trzmiele potrafią wysysać nektar w locie (JW).

Opracowanie tekstu: Jacek Wendzonka
Fotografie: Jacek Wendzonka (JW), Artur Golis (AG),
Karolina Ferenc (KF)

Okładka: duże zdjęcie - murarka muszlówka (JW),
małe po lewej samotka (JW), małe po prawej smuklik (JW)

Zespół Parków Krajobrazowych
Województwa Wielkopolskiego
Pl. Wolności 18, 61-739 Poznań
www.zpkww.pl

URZĄD MARSZAŁKOWSKI
WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

ZNACZENIE I OCHRONA DZIKICH PSZCZOŁ

O PSZCZOŁACH SŁÓW KILKA

Pszczoły należą do błonkówek jak np. osy czy mrówki. Są efektem trwającej 125 milionów lat koewolucji z roślinami kwiatowymi. W zamian za pyłek i nektar, służące pszczołom jako pokarm, rośliny zostają skutecznie zapylone i mogą wydać owoce i nasiona. Główną adaptacją do zapylania jest wytworzenie bogatego owłosienia, na którym samoistnie gromadzi się pyłek oraz różnego rodzaju aparatów służących do zbierania pyłku. Niektóre pszczoły żyją w rodzinach, w których występuje podział na kasty jak u pszczoły miodnej, ale w większości są to gatunki samotne - samica sama buduje gniazdo, gromadzi zapasy pyłku i na nim składa jaja. Najchętniej zamieszkują miejsca suche, ciepłe i nasłonecznione. Zakładają gniazda w podłożu (piasku czy glinie), w drewnie, w pustych łodygach roślin. Niektóre budują je na powierzchni kamieni, czy w szczelinach murów. Na świecie żyje ok. 20 tysięcy gatunków pszczoł, a w Polsce około 470. Do najbardziej znanych i najczęściej spotykanych należą trzmiele, murarki i pszczolinki. Krajowe pszczoły należą do 6 rodzin: lepiarkowatych, pszczolinkowatych, smuklikowatych, spójnicowatych, miesierkowatych i pszczołowatych. Najprymitywniejsze z nich są lepiarkowate mające krótkie języczki, część gatunków jest nieowłosiona i przypomina małe osy. Miesierkowate natomiast, odmiennie od innych pszczoł, zbierają pyłek specjalnymi szczoteczkami umieszczonymi na brzusznej stronie odwłoka. Do pszczołowatych należą dobrze znane trzmiele i pszczoła miodna. Wiele pszczoł to pasożyty innych gatunków, czekają aż pszczoła gospodarz odleci od gniazda i wtedy starają się w gnieździe złożyć własne jaja. Najbardziej znane z nich to trzmielec, koczownice i nęczynty.

Samiec porobnicy wewnątrz nawierconego otworu (JW).

Murarka przy gniazdach (JW).

ZNACZENIE PSZCZOŁ

Pszczoły są najważniejszymi zapylaczami większości roślin kwiatowych. - Szacuje się, że zapylają 80% roślin i odpowiadają za 40% pożywienia człowieka. Zapylanie kwiatów roślin uprawnych jest głównym, a przy okazji najtańszym czynnikiem od którego zależy plon. W ciągu ostatnich lat wzrosło wykorzystanie trzmieli do zapylania upraw pod osłonami (pomidory, ogórki itp.). Ich obecność wymusza na plantatorach zaniechanie stosowania toksycznych oprysków, przez co uzyskane owoce są zdrowe i ekologiczne. Hoduje się także murarki, będące najlepszymi zapylaczami krzewów i drzew owocowych oraz miesierki, niezastąpione w zapylaniu plantacji np. lucerny.

Trzmiel rudy należy do najliczniejszych trzmieli (JW).

Trzmiele są doskonałymi zapylaczami (JW).

ZAGROŻENIA

Człowiek rozwijając swoją cywilizację, zabiera dużo terenów zielonych pod uprawy, lasy i budowy dróg czy budynków. Coraz mniej jest naturalnych terenów, na których pszczoły mogą się gnieździć. Postęp np. w rolnictwie czy leśnictwie spowodował, że coraz mniej jest miejsc gniazdowych powstałych przez działalność człowieka. Chodzi tu m.in. o coraz węższe miedze, usuwanie starych, glinianych zabudowań wiejskich, wycinanie starych sadów, zalesianie „nieużytków”, wprowadzanie wiatroplnych odmian roślin (rzepak) itp. Badania przeprowadzone w ciągu ostatnich lat w krajach Europy wskazują, że liczba dzikich pszczoł zmniejszyła się miejscami aż do 80%. Taki spadek liczebności jest dramatyczny i alarmujący. Dlatego też wzrasta znaczenie ochrony populacji dzikich pszczoł, zarówno w ekosystemach naturalnych jak i zmienionych przez człowieka. Wszystko to nabiera szczególnego znaczenia w kontekście nowej choroby pszczoły miodnej – masowego ginięcia pszczoł (CCD), pustoszącej ule w Ameryce i Europie.

Miesierki mają długie języczki i preferują głębokie kwiaty (JW).